

A Milánói Ediktum öröksége

Jézus amikor kelepcét akartak állítani neki: Szabad-e adót fizetni a császárnak? – akkor a szállóigévé lett isteni bölcsességet fogalmazta meg: adjátok meg a császárnak, ami a császáré, Istennek ami Istené /Mt 22,21/. Tertullianus egyházatya hozzáfűzi a magyarázatot, hogy ezzel Jézus azt is mondta, hogy a császár nem Isten, bár Augustus kora óta annak tartották, valamint azt, hogy a pénzek hordozták a császár képmását, ezért adók formájában meg kell adni neki ami jár, s az ember az Isten képmása, önmagát kell adni a Teremtőjének. Az első századokban a keresztények igyekeztek mindig lojálisnak mutatkozni a hatalommal szemben (Diognetosznak írt levél), csupán ha hitük miatt kerültek lelkiismereti konfliktusba, akkor tagadták meg az engedelmességet és vállalták az üldöztetést. Úgy tűnt, hogy a Krisztus által hozott megváltás nem elég hatékony, ebbe kapaszkodott bele Kelzosz, a keresztények nagy ellenfele, és azt a vádat fogalmazta meg: ha Krisztus igazi szabadulást akart volna hozni, akkor államot kellett volna alapítania, politikailag kellett volna biztosítani a szabadságot. Erre a kifogásra Origenész adta meg a keresztények válaszát: ha Krisztus államot alapított volna, tudomásul kellett volna vennie saját határait, s ekkor kevesek javát szolgálta volna. Ha pedig megpróbált volna terjeszkedni, akkor erőszakhoz kellett volna folyamodnia, olyan lett volna, mint a többi állam. Megfordítva, az irigy szomszédok is fenyegették volna a határait. Ezért az állam csak kevesek számára lenne megoldás, neki olyan társaságot kellett alapítania, amely mindenütt fenn tud maradni, meg kell alkotni az együttélésnek azt a módját, az igazságnak és a szabadságnak azt a terét, amely nincs kötve semmilyen államrendhez sem. Ezért kellett egyházat alapítania, ahogyan tette. (E. Von Ivánka: Rhomäerreich und Gottesvolk. Freiburg – München, 1968.)

A kegyetlen diokleciánusi üldözés után Nagy Konstantin a kereszt jelében legyőzte vetélytársait és ezután gyökeres fordulatot hozott Nagy Konstantin rendelete, aki valószínűleg reálpolitikusként a köz hasznát és javát vette figyelembe, amikor kiadta a milánói ediktumot: *„olyan rendeleteket bocsátunk ki, amelyek biztosítják az istenség iránti tiszteletet és imádást, azaz, hogy megadjuk a keresztényeknek és mindenkinek a szabad választást, hogy azon vallást kövesse, amelyiket akarja, úgy, hogy bármelyik istenség vagy mennyei hatalom jó akarattal*

lehessen irántunk és mindenki iránt, aki hatalmuk alatt él". (Lact. m.p. 48,2). De kezdet kezdetén már belefolyt az egyház irányításába, mintegy vicarius Dei-ként már a niceai zsinat előtt is. A keresztény felszabadítás majd a kiváltságos helyzetbe helyezés már kezdetben veszélyeket hordott. Ezért Gelazius pápa 495-ben Rómában zsinatot hívott össze. Ezen üdvözölték úgy a pápát, mint Krisztus földi helytartóját és ő fogalmazta meg az úgynevezett „két kard” vagy kettős hatalom elméletét, amely szerint Isten e földön lelki és világi hatalmat hozott létre, az előbbit a pápának, az utóbbit az imperátornak adta; mivel pedig a lélek örök, ezért a lelki hatalom élvez elsőbbséget a világi uralommal szemben. Az idő múlásával az egyház függőségbe került az államtól, az investitúra harc küzdelmei jól mutatják ezt, amelyeknek a hatása egészen a XX. századig elért.

Ha volt optimális keresztény királyság, akkor az Szent István magyar király által valósult meg, aki még az apostoli címet is kiérdemelte, mert mindenben az egyház javát akarta. A középkor azonban váltakozó módon hol előnyére, hol hátrányára érvényesítette a Milánói Ediktumot. A föltörekvő szociális mozgalmak idején az egyház a kolduló rendekben evangéliumi választ tudott adni a gazdaság és szegénység kérdésére, de mindig megmaradt a kétely, hogy hasznára vált-e az egyháznak a kiváltságos helyzet. Dante az Isteni Színjátékban a pokol jeleneténél, amelyben kárhoztatja a méltatlan pápákat, ezt írta: *„Aj, Konstantinus, látod, mennyire rosszat / szült nem megtérése, de adományod / mellyel először lett egy pápa gazdag”* (19. ének 115 vers). A reformáció egyházai sem hoztak ezen a téren változást, hiszen a protestáns többségű országokban még az államegyházi rendszer is létrejött, egészen a legutolsó időkig. A szekularizációs küzdelmek folytatódtak, főként a XIX. de még a XX. században is, amikor véglegesen szétvált az állam és az egyház, de a közjó érdekében a hasznos együttműködés több államban megvalósult.

Ma ha a 17 évszázad távlatából mérlegre helyezzük a Milánói Ediktumot, melynek előnyei és hátrányai voltak, az érdekek között fel kell sorolnunk, hogy az evangélium hirdetése, melyet az egész világra ki kell terjesztenünk, csak egy rendezett államban lehetséges. Senki

nem találta ki, hogyan lehetne nagy tömegeket megszólítani, nevelni intézmények nélkül. Ahol jól rendezett kapcsolata van az egyháznak és az államnak, ott nagy kibontakozásai lehetőséget ad az igehirdetésre és a keresztény hit terjesztésére. A fennálló veszélyeket, hogy elveszíti a dinamizmusát az evangélium hirdetése és hivatalnokokká lesznek a hirdetőik, az úgynevezett népegyházban kevés a személyes kapcsolat, ezt újra meg újra a megújulással, a megtéréssel, az evangélium radikális figyelembevételével, kisebb közösségek létrehozásával lehet ellensúlyozni.

Nemrégiben mondotta Orbán Viktor miniszterelnök: az államnak és az egyháznak a közjóért együtt kell működni. Az elmúlt században a katolikus egyház XIII. Leótól kezdve Ferenc pápánkig több dokumentumban megfogalmazta az egyház és az állam helyes viszonyát:

- a katolikus egyház szerepe elsődlegesen nem politikai feladat a társadalomban, hanem az evangélium hirdetése, ugyanakkor az evangélium hirdetésével is politizál;
- az egyház ebben a világban él, kapcsolatban van a világgal, küldetése van a világhoz, küldetése van az emberi élet megszentelésére;
- az egyház közösséget vállal az emberiség problémáival;
- bátorítja a híveit minden jószándékú emberrel való együttműködésre;
- a katolikus egyház törvénykönyve tiltja a klerikusoknak, hogy polgári pártokban vezető szerepet vállaljanak, a világi híveket azonban biztatja erre;
- II. Vatikáni Zsinat nagyra értékeli a politikai tevékenységet, mivel XI. Pius pápa szerint a politika a szeretet legszélesebb mezeje lehet;
- minél közelebb van egy politikai párt vagy közösség szemlélete az evangéliumhoz és az egyházi tanításhoz, annál közelebb van az egyházhhoz is;
- a keresztény hit megszabadít a politikai mítoszok irracionális szemléletétől, józanságra int, szélsőségektől óv, és attól is, hogy személyi kultusszal senkit se istenítsenek;
- ugyanakkor a 4. parancsot kitágítja a honatyákra, akikért imádkozunk, hogy a hatalmat helyesen gyakorolják, hogy istenfélelemmel, tisztességgel teljes békés életet élhessünk / 1Tim 2,3/.